

ANG

Pahayagan ng Partido Komunista ng Pilipinas
Pinapatnubayan ng Marxismo-Leninismo-Maoismo

Bayan

Edisyong Bisaya
Tomo XLIX Ihap 18
Setyembre 21, 2018
www.philippinerevolution.info

EDITORIAL

Singilon ang rehimeng US-Duterte sa nagkagrabeng krisis sa ekonomiya ug pulitika

Grabe ang pag-antus sa katawhang Pilipino sa nagkagrabeng krisis sa ekonomiya ug pulitika sa nagharing sistema ilalum sa rehimeng US-Duterte. Bunga kini sa pagmagahi sa rehimen nga ipatuman ang mga palisiyang neoliberal sa ekonomiya samtang gipahari ang tiranya ug pasismo aron iligis ang maong mga palisiya ug ipabarug ang iyang diktadurya.

Padayon nga naglunang sa krisis ang atrasadong ekonomiya, di-industriyal, agraryo, nakasandig sa importasyon ug nakapunting sa pag-eksport. Sama sa kanhing mga rehimen, buta nga ginasunod sa rehimeng Duterte ang mga palisiyang neoliberal. Ginaduso niya karun ang liberalisasyon sa pamatigayon ug negosyo, partikular ang labaw pang pagliberalisa sa importasyon sa bigas ug laing produktong agrikultural.

Ginapagawas sa rehimen nga kini ang solusyon sa kakulangan sa suplay

ug sa taas nga presyo sa pagkaon. Ginatabunan niini kung paunsa giguba sa todong liberalisasyon sukad niadtong dekada 1990 ang lokal nga kapasidad sa produksyon, ingon usab ang hisgutanan sa kakulang sa suporta sa estado sa lokal nga produksyon. Sa milabayng duha ka dekada, labaw pang napiang ang lokal nga ekonomiya sa Pilipinas ug labaw pang nagsalig pag-import sa pagkaon ug uban pang panginahanglan.

Makanunayong migrabe ang

"Singilon...", sundi sa panid 2

Armadong mga aksyon sa NCMR, Negros ug Bicol

GILUNSAW SA MGA yunit sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa lain-laing bahin sa nasud ang mga serye sa armadong aksyon.

Agusan del Norte. Niadtong Setyembre 18, alas-3:40 sa hapon, gipabusikaran ug *command detonated explosive* sa BHB ang nag-operasyong mga tropa sa 23rd IB sa Barangay Lower Olave, Buenavista. Tulo ang napatay ug upat ang samaron sa mga sundalo.

Sa maong adlaw, alas-5:24 sa buntag, giharas sa BHB ang mga pulis nga naka-istasyon sa Barangay San Mateo, Butuan City. Samaron ang usa ka pulis nga si PO1 Ritzel Gulandreno.

Niadtong Setyembre 15, alas-2 sa hapon, naeng-

"Armadong...", sundi sa panid 3

"Singilon...", gikan sa panid 1

mausa-ka-bahin nga pamatigayong panggawas. Sa unang pito ka bulan sa tuig, walay kapareho sa nangagi ang pagdaku sa depisito sa pamatigayon. Misirit ang depisito sa balanse sa balayrunon. Niadtong milabayng semana, mikunhod ang kantidad sa piso sa P54 matag dolyar sa US, pinakaubos sa halos usa'g tunga sa dekada.

Sama sa nangagi, ginapaburan ug ginakabig ni Duterte ang dagkung langyaw ug lokal nga kapitalista. Nakapunting ang iyang programang "Build, Build, Build" sa pagtukod og mga imprastrukturang pabor kanila. Lakip dinhi ang mga proyektong *hydroelectric dam*, *kal-sada*, *riles*, *airport* ug uban pa. Nagsilbi kining mga pangdugtong sa mga "special economic zone" sa internasyunal nga *assembly line* sa mga korporasyong multinasyunal. Milyon ang nameligrong maligsan ang ilang yutang giugmad, yutang kabilin, panimalay, pangisdaan ug uban pang tinubdan sa panginabuhian.

Ginalawayan sa mga burukra-

tang kapitalista ang mga proyektong pang-imprastruktura tungod sa makuha nilang *kickback*. Daghan sa mga kontrata sa mga proyekto ang napadulong sa mga kroni, sulugon ug mga paryente ni Duterte ug sa iyang mga alipures, ingonman, sa mga ginapaburang dagkung burgesyang kumprador.

Bangkarote ang rehimeng Duterte. Nakatakda kining manghulam og halos P900 bilyon karung tuiga, dakung bahin gikan sa mga langyawng ahensya sa taas nga interes. Aron itaas ang "grado" sa Pilipinas isip nasud nga mangutang, gipahamtang ni Duterte ang hugpong sa buhis ilalum sa balaod nga TRAIN, lakang nga dugay na nga ginaduso sa mga langyawng "credit rating agency."

Paspas nga misirit ang presyo sa mga palaliton karung tuiga. Niadtong Agosto, mikabat sa 6.4% ang implasyon o kapaspas sa pag-saka sa presyo, pinakataas sa halos usa ka dekada. Misulbong ang presyo sa bugas, isda ug uban pang pagkaon, lana ug uban pang mga batakang panginahanglan, samtang

nagpabiling ubos ang suhulan ug kita sa ordinaryong katawhan.

Ang krisis sa ekonomiya ug panginabuhian labaw pang nagpahimulag sa rehimeng Duterte sa katawhan ug mibunga sa lalum nga krisis niini sa pulitika. Aron ipabilin ang kalig-on sa iyang paghari, labaw nga nagsandig si Duterte sa paggamit og terorismo sa estado aron paharion ang kahadlok. Libo-an ang kadaut sa gyerang Oplan Kapayapaan, balaod militar sa Mindanao, Oplan Tokhang ug anti-Morong gubat. Tungod sa paggamit sa terorismo ug kaylap nga mga abuso sa mga pwersa sa estado, lakip karon si Duterte sa pinakagikasilagang simbolo sa pasismo sa kasaysayan sa Pilipinas. Sa gipahigayon nga International People's Tribunal sa Belgium dili palang dugay, gihukman si Duterte ug President Donald Trump sa US nga sad-an sa malukpanong paglapas sa katungod-tawo sa katawhang Pilipino.

Labaw pang nahimulag si Duterte tungod sa konsolidasyon sa alyansang Duterte-Marcos-Arroyo. Nagkagrabe ang pangsulod nga pangbangi sa nagharing rehimen tungod sa paglumbaay sa lain-laing paksyon sa *pork barrel* ug mga bukratikong kapuslanan. Ang iske-ma ni Duterte nga tukuron ang kaugalingong diktadurya sa takuban sa "charter change" ang hugot nga gibatukan bisan sa pipila sa iyang mga kaalyado. Nagkalapad ang han-ay sa lain-laing mga pwersang demokratiko nga maghiusa ug pakusgon ang ilang komun nga pakigbisog aron palagputon si Duterte sa Malacañang. Timaan sa paglapad niini ang dagkung demonstrasyong gilunsad niining nangaging mga bulan.

Aron konsolidahon ang iyang kontrol sa poder, tinguha ni Duterte nga subling palanaton ang balaod militar sa Mindanao ug ipahamtang kini sa tibuok nasud. Apan ang kumbinasyon sa krisis sa ekonomiya ug pulitika labaw

"Singilon...", sundi sa panid 3

 <p>Tomong XLIX Ihap 18 Setyembre 21, 2018</p> <p>Ang <i>Ang Bayan</i> ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray ug Ingles. Nagadawat ang <i>Ang Bayan</i> og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.</p> <p> instagram.com/sine.proletaryo</p> <p> @prwc_info</p> <p> fb.com/groups/cppinformationbureau</p> <p> cppinformationbureau@gmail.com</p>	<h2 style="text-align: center;">Unod</h2> <p>Editorial: Singilon ang rehimeng US-Duterte sa nagkagrabeng krisis sa ekonomiya ug pulitika 1</p> <p>Armadong mga aksyon sa BHB 1</p> <p>Balik lantaw sa diktaduryang US-Marcos 4</p> <p>Mga protesta kontra balaod militar 5</p> <p>Duterte, Trump, gihukmang sad-an 7</p> <p>Palparan, tibuok-kinabuhi nga ibilanggo 7</p> <p>7 Tausug, gimasaker 8</p> <p>Mga paglapas sa katungod-tawo 9</p> <p>Gastos sa produksyon sa humay 10</p> <p>Importasyon sa bugas 11</p> <p>Sugyot nga badyet sa 2019 12</p> <p>Dagkung mina, ginapanubag 12</p>
<p>Ang <i>Ang Bayan</i> ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas</p>	

"Singilon..." gikan sa panid 2

lamang nga nagasugnod sa pag-sukol sa katawhan. Kusog ang singgit aron sulbaron ang problema sa pagsirit sa presyo sa pagkaon, gastos sa edukasyon, tambal ug uban pang panginahanglan. Nagkakusog ang singgit sa mga mamumuo alang sa dugang suhulan, alang sa trabaho ug seguridad sa trabaho, ug alang sa ilang katungod nga mag-union ug magwelga.

Sa kabanikanhan, natukmod ang masang mag-uuma ug minor-yang katawhan nga dinaghang moaslang aron makigbisog alang sa yuta, iduso ang katungod nga magtikad sa abandunadong yuta para sa produksyon sa pagkaon, iduso ang hustong presyo sa ilang produkto ug subsidyong pang-estado sa produksyong agrikultural. Singgit usab nila ang hustisya alang sa tanang biktima sa terorismo ni Duterte.

Ang rebolusyonaryong armadong pakigbisog nga ginaaslang sa Bagong Hukbong Bayan ang ligon nga miaslang sa tibuok nasud. Mapakyas ang mga deklarasyon ni Duterte ug sa AFP nga puohon ang BHB sa dili pa mahuman ang 2018 o sa unang tunga-tunga sa 2019. Matag adlaw, nagkadaghan ang BHB tungod kay nagkadaghan ang gustong mag-arms aron suklan ang armadong pagpanumpo sa AFP sa interes sa dagkung kapitalista.

Ang krisis sa ekonomiya ug pulitika ilalum sa rehimeng Duterte timaan sa padayon ug paspas nga pagkadunot sa nagharing sistemang semikolonyal ug semipyudal. Nag-antus ang katawhan sa hait nga krisis ug paghagba sa kahimtang sa sosyo-ekonomiko. Paborable ang sitwasyon alang sa pagpaaslang sa armado ug laing dagway sa pakigbisog aron ibagsak ang pasista, dunot ug papet nga rehimeng US-Duterte ug iaslang ang nasudnon-demokratikong rebolusyon. AB

"Armadong..." gikan sa panid 1

kwentro sa BHB-Agusan del Norte ang nag-operasyong mga tropa sa 23rd IB sa Minpayaw Creek sa Sityo Bulak, Barangay Lower Olave, Buenavista. Duha ang natahong napatay sa mga sundalo. Sa misunod nga adlaw, alas-3 sa hapon, subling naengkwentro sa BHB ang mga tropa sa 23rd IB sa parehong lugar. Duha usab ang napatay sa mga sundalo.

Bukidnon. Giharas sa BHB-Bukidnon ang nag-operasyong yunit sa AFP sa Purok 3, Barangay San Rafael, Talakag niadtong Setyembre 16. Usa ang kumpirmadong napatay ug napulo ang samaron sa mga sundalo.

Misamis Oriental. Giharas sa BHB-Misamis Oriental ang detatsment sa 58th IB-CAFGU sa Palo, Barangay Minalwang, Claveria.

Southeast Negros. Usa ka punitibong aksyon ang gilunsad sa BHB-Southeast Negros ilalum sa Rachalle Mae Palang Command (RMPC) batuk sa H.N., usa ka magun-ubong opereytor sa *quarry* sa Sityo Major, Barangay Cawitan, Sta. Catalina niadtong Setyembre 15.

Gidisarmahan sa BHB ang mga gwardya ug gisunog ang mga *backhoe* ug *payloader* sa kumpanya nga gipanag-iyahan nilang Hayney ug Nestor Lim.

Matud ni Ka Estrella Banagbanag, tigpamaba sa RMPC, tubag ang maong aksyon sa mga mulo sa katawhan. Sa panukiduki sa RMPC, pito na ka residente sa lugar ang namatay bunga sa pagpangalot sa H.N. sa Cawitan River.

Camarines Sur. Niadtong Setyembre 6, alas-12:30 sa kaadlawon, giharas sa BHB-West Camarines Sur ang detatsment sa 22nd

IB-CAFGU sa Sityo Dinumpilan, Barangay Malinao, Libmanan. Usa ka myembro sa CAFGU ang napatay.

Niadtong Agosto 14, alas-6 sa buntag, patay si PFC Espiritu samtang samaron ang usa ka CAFGU sa pagpang-ambus sa BHB sa Barangay Cambalidion, Libmanan. Ayha niini, giharas sa mga Pulang manggugubat ang maong detatsment niadtong Hulyo 27.

Niadtong Agosto 10 sa Barangay Veneracion, Pamplona, gipabuthan sa BHB ang mga armadong elemento sa Military Intelligence Company (MICO) ilalum sa 9th ID kauban ang kanhing Pulang manggugubat nga silang "Boris" ug lain pang duha. Usa sa grupo ang napatay. Responsable ang grupo sa pagpatay sa mag-amahang Danilo Abunin Sr. ug Danilo Abunin Jr. niadtong Agosto 26, alas-5 sa buntag, sa maong barangay.

Sa parehong barangay niadtong Hulyo 20, alas 10:00 sa buntag, napatay sa pagpang-ambus sa BHB si PFC Jhony Franco samtang nakamotor. Si Franco usa ka myembro sa MICO. Nakumpiska kaniya ang usa ka kalibre .45 nga pistola, magasin ug mga dokumentong paniktik.

Sorsogon. Gipabuthan sa BHB-Sorsogon ang detatsment sa Alpha Coy 31st IB sa Barangay Casay, Casiguran niadtong Agosto 28, bandang alas-8 sa gabii. Usa ka oras ayha niini, gipabuthan sa mga Pulang manggugubat ang kampo sa 22nd IB-CAFGU sa Sityo Bungasaran, Barangay Rizal, Gubat.

Niadtong Setyembre 2, alas-2 sa hapon, gipabuthan sa BHB ang usa ka kumpanya sa 31st IB nga nag-operasyon sa Sityo Lokot, Barangay Sta. Cruz, Barcelona. AB

Grabeng krisis sa diktaduryang US-Marcos

Kwarentay sais na ka tuig ang milabay dihang gideklara sa diktaduryang US-Marcos ang Proclamation 1081 nga nagpahamtang sa balaod militar sa tibuok nasud. Sa tuig 1979, katunga sa tibuok panahong pagtunhay sa balaod militar, naglunang ang nasud sa grabeng krisis sa ekonomiya ug pulitika. Grabe usab ang pagpanumpo sa mga demokratikong sektor.

Taliwala niini, mikusog ang pagsukol sa katawhang Pilipino sa lain-laing bahin sa nasud. Liboan ang milihok sa dayag ug tago nga mga pakigbisog ug gatasan ang misalmot sa armadong pakigbisog aron ibagsak ang diktaduryang US-Marcos.

Bangkaroteng ekonomiya

Mihagsa ang ekonomiya sa Pilipinas tungod sa pagsirit sa tantos sa implasyon sa tuig 1979. Bunga kini sa pag-apas sa diktadurya nga makatigom og pondo alang sa ambisyosong mga programang imprastruktura niini. Midaghan ang ihap sa mga mamumuo ug mag-uuma nga duha ka beses na lang mo-kaon sa usa ka adlaw.

Ginaduso sa pagsaka sa presyo sa krudo, pinakadaku sukad gipahamtang ang balaod militar, ang pagsaka sa mga presyo sa lain-laing palaliton ug serbisyo. Misirit ang presyo sa primyum nga gasolina og 800% sa 1979, gikan P0.37/litro sa wala pa gideklara ang balaod militar ngadto sa P3/litro. Ang ordinaryong gasolina usab misaka og 900%, gikan sa P0.31 ngadto sa P2.8/litro sa parehong panahon.

Dayag sa maong implasyon ang sabwatan sa imperyalismong US ug sa tuta niining si Marcos. Nakakuha og 36% nga bahin gikan sa dugang-presyo ang imperyalistang kartel sa gasolina, samtang 60% usab ang napadulong sa rehimen sa porma sa buwis. Bunga niini, mikabat ang tantos sa implasyon sa 21% niadtong Hulyo ug 30% sa katapusan sa tuig.

Tungod niini, mikunhod ang kanhi nang ubos nga kantidad sa suhulan sa mga mamumuo. Taliwala kini sa ka-

himtang nga mikabat sa 11.5 milyong Pilipino ang wala ug kulang sa trabaho, 40% sa kinatibuk-ang kusog-pamuo sa nasud.

Nahimong itoy ang diktadurya sa mga mando sa International Monetary Fund (IMF) nga tangtanganon ang tanang kontrol sa lokal nga mga presyo. Bugti kini sa ginaapas ni Marcos nga utang gikan sa IMF, World Bank ug Asian Development Bank.

Sa unang tunga-tunga sa 1979, mokabat sa P70 bilyon (\$8.7 bilyon sa bayloay nga \$1=P8) ang utang panggawas sa nasud. Midaku pa kini ngadto sa P72 bilyon (\$9 bilyon) ayha matapos ang tuig.

Sunud-sunod nga mga bag-ong buhis ang gipahamtang sa diktadurya. Gipatas-an ang buhis sa pabalay nga anaa sa P1 ngadto sa P10. Gipahamtangan usab og buhis ang mga migranteng mamumuo ug propesyunal, ingonman ang mga opereytor sa dyip ug bisan ang mga pautang sa mga institusyong pinansyal.

Aron minusan ang kasuko sa katawhan, nagpagawas ang rehimen ng US-Marcos og dikreto aron umentuhan ang minimum nga suhulan gikan P11 ngadto sa P13. Apan kulang kini kung itandi sa P45-50 nga panginahanglan sa usa ka pamilya nga adunay unom ka myembro sa maong panahon.

Pag-asdang sa kalihukang masa ug armadong pakigbisog

Niadtong 1979, pipila ka libong myembro sa Partido ug Bagong Hukbong Bayan (BHB) ang nagpukaw, nag-organisa ug nagpalihok sa masang Pilipino sa napulo ka rehi-

yon sa tibuok nasud—Northeastern Luzon, Northwestern Luzon, Eastern Central Luzon, Western Central Luzon, Southern Tagalog, Eastern Visayas, Western Visayas, Mindanao ug Manila-Rizal.

Gilunsad sa mga mamumuo, ang sektor nga labing apektado sa implasyon, ang kalihukang welga sa mga pabrika. Naglunsad ang mga mag-uuma og mga lakbayan padulong sa kasyudaran aron iprotesta ang militarisasyon ug ang naghahalan nga palaliton.

Naglunsad og mga boykot ug misalmot sa mga protesta ang mga magtutudlo, kabatan-onang estudyante ug propesyunal aron iasidang ang mga kagawang sibil ug demokrasya. Nakaalyado ug misalmot usab sa mga pagsukol ang pipila sa mga nasudnong burgesyia. Misalmot na usab sa kalihukang protesta ang simbahang Katoliko ug uban pang relihiyoso.

Tungod sa lapad nga protesta sa katawhan, nadasig ang reaksyunaryong hut-ong nga molihok batok sa diktadurya. Lakip sa mga mibarug silang Sen. Benigno Aquino, Jr., Sen. Gerardo Roxas ug Diosdado Macapagal.

Sa kabanikanhan, bisan og gamay ang ihap ug huyang ang kusog-armas kumpara sa reaksyunaryong hukbo, nakapundar ang BHB og kusog ug katakus ng mosukol sa daghang natarang gerilya. Sa maong panahon, aduna nay 29 ka natarang gerilya sa 39 ka prubinsya sa tibuok nasud.

Kaabag sa rebolusyonaryong kalihukan ang Moro National Liberation Front ug ang katawhang Moro nga naglunsad og armadong pakigbisog sa Mindanao. Tungod niini, napugos ang diktaduryang US-Marcos nga binaton ang mga armadong pwersa niini sa lain-laing b

Kinutlo sa *Ang Bayan*, Nobyembre 1979

Mga lihok protesta kontra balaod militar

Sunud-sunod nga mga kalihukan ang gilunsad sa lain-laing sektor isip pagpangandam sa pagdumdum sa ika-46 ka tuig sa pagpahamtang sa dikta-duryang US-Marcos sa balaod militar niadtong Setyembre 21, 1972. Atubangan niini, nanawagan ang Partido Komunista ng Pilipinas sa katawhan nga gamiton ang mga pagtulun-an sa pagsukol sa diktador sa pagpalagpot sa gikasilagang rehimeng US-Duterte.

Niadtong Setyembre 7, naglunsad og "Black Friday Protest" sa Boy Scouts Circle, Quezon City ang grupong Rise Up for Life and for Rights, kauban ang mga ginikanan sa mga biktima sa Oplan Tokhang sa rehimeng Duterte ug mga tigpanalipod sa katungod-tawo.

Gikinabuhi nila sa maong protesta ang inila nga eskultura nga "Pieta" isip simbolo dili lang sa kasakit kundili sa pagtinguha sa mga ginikanan sa biktima nga makab-ot ang hustisya. Matud nila, dayag kaayo ang pag-idolo ni Duterte kang Marcos tungod kay gusto niining malabwan ang rekord sa gidaghanon sa napatay ilalum sa iyang rehimen.

Lakip sa mga nagprotesta ang inahan sa 17-anyos nga si Joshua Laxamana, usa ka nailang magdudula sa sikat nga dula sa kompyuter nga DotA nga gipatay sa "gyera kontra-droga." Gipasanginlang kawatan nga adunay dalang shabu ug pusil sa pulis si Laxamana aron hatagag-katarungan ang pagpatay sa iya niadtong Agosto 17. Hangtud karon, wala pa gihapon nakit-an ang iyang kauban nga si Julius Sebastian, 15-anyos.

Samtang niadtong ika-101 ka-sumaran sa kanhing diktador, nagprotesta ang Campaign Against the Return of the Marcoses to Malacañang (CARMMA) sa Libingan ng mga Bayani sa Taguig City, kung asa gitugutan ni Duterte nga ilibong ang iyang idolo. Matud sa CARMMA, makasisilag ang dayag nga pakig-alyansa ni Duterte sa pamilyang Marcos bugti sa hugit nga gunit sa gahum.

Niadtong hapon sa Setyembre

11, nagprotesta ang mga progresibong grupo sa lain-laing bahin sa nasud isip tubag sa kapin usa ka oras nga "pribadong panaghisgot" ni Duterte ug sa iyang legal adviser nga si Salvador Panelo kung asa subli siyang naghugas-kamot sa mga salaod niya sa nasud ug nagtudlo sa iyang mga kritiko isip maoy hinungdan sa kasamtangang krisis sa ekonomiya ug pulitika sa nasud.

Bisan ang administrasyon sa University of the Philippines, ilalum sa presidente niining si Danilo Concepcion, ang nagpagawas og proklamasyon nga nagadeklara sa Setyembre 21 isip "Adlaw sa Pagdumdum" sa mga iskolar sa katawhan nga nakigbisog ug nagbuhis sa kinabuhi niadtong panahon sa balaod militar ni Marcos.

Lakbayan gikan Southern ug Central Luzon

Gatasan ka mag-uuma, katutubo, ug mangingisda gikan sa Central Luzon ang naglunsad og tulo ka adlaw nga "Lakbayan ng Magbubukid ng Gitnang Luzon," gikan Setyembre 18 aron ipanawagan ang tinuod nga reporma sa yuta ug kundenahon ang tiranya ug pasismo sa rehimen.

Matud sa mga mag-uuma, ang kasamtangang krisis sa bugas bunga sa

walay pagtagad at pagpakabana sa estado sa kahimtang sa mga mag-uuma ug sa ilang produksyon, partikular sa Central Luzon nga gitawag nga "rice granary of the Philippines." Imbes ng hatagag suportang mga mag-uuma aron mapalambo ang produksyon sa humay, lulong ang rehimen sa pagpuli-gamit sa yuta ug ginaawhag pa ang pagpangawhaw sa yuta sa mga lokal ug langyawng agalong yutaan ug dagkung burgesya-komprador.

Gikundena usab sa mga mag-uuma ang Oplan Kapayapaan nga nagmilitarisa sa ilang mga komunidad.

Misalmot sa lakbayan ang mga mag-uuma, Aeta, ug mangingisda gikan sa Tarlac, Zambales, Pampanga, Nueva Ecija, Aurora, Bataan, Bulacan ug Pangasinan. Una silang nagprograma atubangan sa pangrehiyong upisina sa Department of Agrarian Reform sa San Fernando, Pampanga, ayha miadto sa Bulacan, ug sa Maynila para makighiusa sa United People's Action against Martial Law. Gatasan ka mag-uuma ug mga myembro sa Bicol Movement Against Tyranny (BMAT) ug Bayan-Bicol ang naglunsad usab og lakba-

yan padulong sa Maynila aron maghigayon sa pagdumdom sa ika-46 nga tuig sa balaod militar.

Sa rehiyon sa Bicol, nagpahigayon og "Lakbay Dalangin" niadtong Setyembre 15 ang mga progresibong grupo sa pagpanguna sa BMAT ug Bayan, kadungan sa piyesta sa Peñafrancia. Nagpahigayon sila og prusisyon gikan Peñaranda Park, Albay padulong sa Naga City, kung asa naghalad sila og pag-ampo alang sa mga biktima sa kabangis sa estado, ug nag-ampo nga mahunong na ang mga pagpamatay sa Bicol.

Welga

Sa unang higayon, nakatakang magkasa og welga ang mga mamumuo gikan sa gitawag nga "sunshine industry" nga *business process outsourcing* (BPO).

Nagsumite na og "notice of strike" ang Unified Employees of Alorica, nga gilangkuban sa 1,500 ka *call center agent*. Matud sa mga mamumuo sa Alorica, nakasinati sila og lain-laing porma sa pagpahimulos, lakip ang ilegal nga pagtangtang kanila, sistematikong pagpuli sa mga empleyado nga lapas bisan sa Labor Code, ug padayon nga pagdumili sa maneydsment nga ilhon ang ilang unyon.

Matud sa BPO Industry Employees Network (BIEN), ang nakatakang welga sa Alorica ang senyales nga dili na maghilumhilum ang mga *call center agent* kalabot sa kalisud nga ilang gitagamtam.

Samtang nagtukod og kumpuhan gawas sa pabrika sa Jolly Plastics Molding Corporation sa Valenzuela City ang mga mamumuong gitangtang sa maong kumpanya niadtong Setyembre 17. Gitangtang ang maong mga mamumuo human ilang gisupak ang mando sa maneydsment nga ingnong "walo ka oras lang silang nagatrabaho ug nagadawat sila og minimum nga suhulan" sa dihang nagpahigayon ang Department of Labor and Employment (DOLE) og inspeksyon niadtong Setyembre 11.

Imbes nga sundon ang mando sa maneydsment, naglunsad og "walk-out" ang mga mamumuo sa adlaw sa inspeksyon ug gisumbong nila sa DOLE nga 12 oras silang ginapatrabaho adlaw-adlaw ug nagasweldo lang og P430 para niini. Gitangtang sila pagkaugma.

Miadto usab sa upisina sa DOLE sa Intramuros ang gatasan ka mamumuong kontraktwal sa Magnolia (nga gipanag-iyahan sa San Miguel Corporation) niadtong Setyembre 12 aron kalampagon si DOLE Sec. Silvestre Bello III nga tumanon na ang saad nga magpagawas og pinal nga kamandoan aron iregularisa ang 404 nga mamumuong kontraktwal sa kumpanya sa General Trias, Cavite. Kadaghanan sa mga mamumuo ang kapin duha ka tuig na nga nagatrabaho sa mga pabrika nga nagaprodus og mantikilya at keso, lakip ang Star Margarine ug Dari Creme. Reklamo usab nila ang hilabihan ka ubos nga suhulan, walay benepisyo, walay araw sa pagpahulay, ug pwersahang pagpa-obertaym sa kumpanya.

Eskwelahang bakwit

Giablihan sa University of San Jose-Recoletos sa Cebu niadtong unang semana sa Setyembre ang "Eskwelahang Bakwit" sa mga estudyanteng Lumad nga napalayas sa ilang mga komunidad bunga sa grabeng militarisasyon sa kabanihan sa Mindanao. Aduna kini kapin 30 ka estudyante. Kadungan niini ang pag-abli sa usa pa ka "Eskwelahang Bakwit" sa Baclaran Church sa Metro Manila nga adunay kapin 70 ka estudyante.

Niadtong Setyembre 10, giablihan usab sa University of Santo Tomas sa Maynila ang ilang mga pultahan alang sa mga estudyanteng Lumad. Nakatakda usang magabli og lain pang temporaryong eskwelahan sa uban pang mga lugar sa Metro Manila ug mga sentrong lungsod sa lain-laing bahin sa rehiyon sa mosunod nga mga semana.

Protesta sa ubang nasud

Sa US, nagkasa og raling iglap ang kapin 300 myembro sa Bagong Alyansang Makabayan (Bayan-USA) niadtong Setyembre 16 sa New York City.

Nangladlad ang grupo og mga banderang adunay nakasulat nga "Resist US-led war and militarism" (Suklan ang pakanang gyera ug militarismo sa US) ug "United States out of the Philippines" (US layas sa Pilipinas) sa Grand Central Station sa Manhattan ayha sila nagmartsa padulong sa Philippine Center New York aron magpahigayon og programa. Matud sa Bayan-USA, si Duterte ang usa sa mga pinakakuyaw nga presidente sa Pilipinas, dili lang sa natad sa pagpamatay, kundili bunga na usab sa paghagba sa ekonomiya, pagsaka sa presyo og palaliton, ug pag-alagad sa mga langyawng gahum.

Sa Japan, nagpahigayon og serye sa protesta ang mga mamumuo sa Toyota Motors Philippines Workers Association (TMPWA) aron ipanawagan sa pangkalibutang hedkwarter sa Toyota Motors nga ibalik sa trabaho ang 237 ka mamumuo nga gitangtang sa planta niini sa Pilipinas halos 17 ka tuig na ang milabay. Sa protestang gipahigayon atubangan sa Toyota Nagoya Building niadtong Setyembre 16, nanawagan usab ang TMPWA nga hatagag danyos ang mga mamumuong ilegal nga gitangtang ug sundon sa kumpanya ang rekomendasyon sa International Labor Organization nga ibalik sila sa trabaho.

Usa ka protesta usab ang gislunsad sa mga myembro sa TMPWA sa Japanese Embassy sa Pasay City niadtong Setyembre 17. Miani og suporta ang mga mamumuong Pilipino sa Toyota gikan sa mga mamumuo sa Indonesia, nga naglunsad og protesta batok sa kumpanya sa mga distrito sa Temate, Ambon, ug Makassar.

AB

Duterte ug Trump, gihukmang sad-an sa internasyunal nga hukmanan

Gihukmang sad-an sa International People's Tribunal (IPT) o pangkalibutang hukmanan sa katawhan sa Brussels, Belgium silang Rodrigo Duterte ug US President Donald Trump sa ilang mga pasistang krimen batok sa katawhang Pilipino niadtong Setyembre 19.

Gidungog sa IPT gikan Setyembre 18 ang 21 ka kasong gisangat batok sa duha ka presidente. Lakip sa maong mga kaso ang paglapas sa katungod nga sosyo-ekonomiko, sibil-pulitikal ug sa kaugalingong-paghukom.

Ang IPT ang usa sa pangkalibutang hukmanan nga gilangkuban sa mga internasyunal nga organisasyon sa mga abogado ug tigpanalipod sa katungod-tawo. Matud sa Karapatan, kabahin ang paghukom sa hukmanan sa nagkalapad nga pagsukol sa tiranya, pasismo, militarismo, ug langyawng interbensyon nga ginatugutan sa rehimen.

Luyo sa pagsulay sa Malacañang nga pagawasong "walay pulos" ug pulos "propaganda" lang ang nahitabong pagdungog sa IPT, giduso ug gipahinumdom sa mga organisador sa pangkalibutang hukmanan sa katawhan nga ang otoridad sa unsamang korte—lokal man o internasyunal—naggikan sa katawhan.

Nagsilbing hurado sa IPT ang mga iladong internasyunal nga abogado ug tigpanalipod sa katungod-tawo gikan sa US, The Netherlands, Iran, Italy ug France. Ang hukum gikan sa IPT isumite sa International Criminal Court, European Parliament, ug sa United Nations Human Rights Council isip kaso batok sa rehimen Duterte nga ginamadoan sa US.

Lakip sa mga kasong gidungog sa IPT ang dinaghang pagpamatay sa kapin 23,000 ka kabus nga Pilipino ilalum sa "gyera kontra-droga," ug kapin 160 pagpatay sa mga lider mag-uuma ug lider-katutubo. Lakip usab ang pagsang-at og gamma-gamang mga kaso batok sa mga lider, aktibista, ug kritiko sa rehimen ug ang pagpabilanggo sa kapin

500 indibidwal tungod sa ilang baruganan sa pulitika. Gidungog usab sa IPT ang mga paglapas sa sosyo-ekonomikanhong katungod, lakip ang padayon nga pagpatuman sa rehimen sa mga palisiyang kontra-mamumuo ug kontra-katawhan.

Samtang ang mga paglapas sa internasyunal nga makitawhanong balaod ug katungod sa kaugalingong-paghukom ang gilangkuban sa mga kaso sa atake sa 226 nga eskwelahang Lumad sa Mindanao, ang pagpanganyon ug *airstrike* sa mga katutubong komunidad ug ang padayon nga interbensyong militar sa US sa pagpadagan sa reaksy-

naryong gubyerno ug militar sa nasud. Lakip sa mga mitestigo sa korte silang Sultan Hamidullah Atar sa Marawi City nga nag-taho sa mga krimen sa militar sa pagpang-atake niini sa Marawi City niadtong 2017, ug si Suara Bangsamoro Chairperson Jerome Succor Aba nga biktima sa diskriminasyon, tortyur, ug iligal nga pagkabilanggo sa US niadtong Abril. Mitestigo usab si Rev. Ritchie Masegman sa Rise Up for Life and for Rights alang sa mga biktima sa Oplan Tokhang.

Dili ang rehimen Duterte ang unang itoy nga rehimen sa Pilipinas ang gihukmang sad-an sa IPT. Niadtong 1980, gihukman usab sa maong hukmanan ang diktaduryang US-Marcos nga sad-an sa dayag nga paglapas sa mga katungod-tawo sa katawhang Pilipino. AB

Palparan, tibuok-kinabuhi nga ibilanggo

GIHUKMAN OG TIBUOK-KINABUHI nga pagkabilanggo ang berdugong si Philippine Army Ret. Maj. Gen. Jovito Palparan, kauban ang duha pang akusado nga kanhing upisyal sa militar, sa Malolos Regional Trial Court niadtong Setyembre 17 kalabot sa kaso sa pagdagit ug pagkawala sa mga estudyante sa University of the Philippines nga silang Karen Empeño ug Sherlyn Cadapan niadtong Hunyo 2006.

Subay sa hukum nga gipagawas ni Judge Alexander Tamayo, walay-duda nga sad-an silang Palparan, Lt. Col. Felipe Anotado Jr., ug S/Sgt. Edgardo Osorio sa mga kasong *kidnapping* ug *serious illegal detention* lambigit sa kaso nilang Empeño ug Cadapan. Ang usa pa sa mga akusado, si M/Sgt. Rizal Hilario, nga kasamtangan pa gihapong ginapangita, gimando nga arestuhon. "Reclusion perpetua" o tibuok-kinabuhi nga pagkabilanggo ang parusa sa mga gihukman.

Kapin 12 ka tuig na sukad nga gidagit sa mga elemento sa militar silang Empeño ug Cadapan gikan sa ilang gipuy-ang balay sa Hagonoy, Bulacan.

"Paunang kalampusan" ang tawag sa mga inahan nilang Empeño ug Cadapan sa hukom sa korte. Matud nila, bisan pa og mabilanggo si Palparan ug iyang mga kakunsabo, wala pa gihapon napatunga ang ilang mga anak, ug daghan pang kaso sa pagpatay ug uban pang paglapas sa katungod-tawo nga gikalambigitan sa berdugo nga wala pa nahatagan og hustisya.

Gikabalak-an usab ni Concepcion Empeño, inahan ni Karen, ug Erlinda Cadapan, inahan ni Sherlyn, nga hatagan og "pardon" ni Rodrigo Duterte si Palparan, ang paboritong heneral ni Gloria Arro-

"Palparan..." sundi sa panid 8

"Palparan...", gikan sa panid 7

yo, nga mibarug isip House Speaker ug kaalyado ni Duterte sa kasamtangan. Naila si Palparan dili lang isip berdugo, kundili nag-unang tigpatuman sa maduguong Oplan Bantay Laya (OBL) 1 ug 2 sa rehimeng Arroyo.

Asaman ibutang si Palparan sa miagi, nagabilin kini og lama sa dugo. Gikan Mindoro, Eastern Visayas, ug Central Luzon, walay katagbawan ang pagbanaw sa dugo ilalum sa iyang kumand. Gawas sa pagdagit kang Empeño ug Cadapan, gipangunahan niya ang pagpatay sa lider-aktibistang si Eden Marcellana ug lider mag-uuma nga si Eddie Gumanoy sa Mindoro niadtong 2003, kang UCCP Pastor Edison Lapuz ug Atty. Fedelito Dacut sa Leyte niadtong 2005, ug kang Supreme Bishop Alberto Ramento sa Iglesia Filipina Independiente sa Tarlac niadtong 2006.

Nagpagawas usab og pamahayag ang mga progresibong organisasyon isip pakighiusa sa mga kapamilya ug pagpahugot pa sa panawagang hustisya sa tanang paglapas sa katungod-tawo sa Armed Forces of the Philippines ug aron papanubagon ang utok sa OBL nga si House Speaker Gloria Macapagal Arroyo.

Pamahayag sa Partido Komunista ng Pilipinas, ang haukum kang Palparan kinahanglang magpalig-on ug maghatag-kaisog sa katawhang Pilipino nga magpursige sa pagduso og hustisya ug pagtapos sa Oplan Kapayapaan, balaod militar, ug uban pang pasintang pakana sa rehimeng US-Duterte.

Kinahanglan nga ipalanog ang pagsukol sa maong mga pasista pinaagi sa pagmobilisa sa tanang rebolusyunaryong pwersa aron makab-ot ang hustisya. **AB**

7 kabatan-onang Tausug, gimasaker

Walay kukaluoy nga gimasaker ang pito ka kabatan-onang Tausug, nga adunay mga edad nga 18-31, sa mga elemento sa Task Group Panther sa pagpangulo ni Lt. Col. Samuel Yunque ug sa 5th Scout Ranger Battalion sa pagpanguna ni Capt. Michael Asistores niadtong hapon sa Setyembre 14 sa Kabbon Takas, Patikul, Sulu.

Naila ang mga biktima nga silang Makrub Diray, Basirun Hayrani, Mijan Hayrani, Binnajar Asak, Salip Maknun Sakirin, Has-san Hamsam ug Alpadal Diray.

Bandang alas-9 sa buntag sa Setyembre 14, nananghid ang pito ka batan-ong lalaki sa mga upisyal sa 55th IB nga nag-operasyon sa ilang lugar nga moadto sila sa Sityo Tubig Bato sa mong barangay aron mag-ani og mangosteen ug lansones. Usa ka "Lt. Col. Salvador" ang naghatag og permiso kanila.

Bandang alas-11 sa susamang adlaw, gidakop sa mga Scout Ranger ang pito. Pagkaugma, naabtan na lang sa ilang mga paryente ang ilang mga walay-kinabuhì nga kalawasan sa hedkwarters sa militar sa Jolo, ug ginaprisinta sa mga sundalo isip mga myembro sa Abu Sayyaf Group (ASG).

Sa usa ka pamahayag, giingon sa Suara Bangsamoro nga ang mga biktima mga bana sa mga benepisyaryo sa Pantawid Pamilyang Pilipino Program sa Patikul, ug ang ilang mga pamilya lakip sa mga mibakwit ug temporaryong nanimuyo sa Barangay Igasan.

Matud sa mga pamilya sa mga biktima, adunay engkwentro tali sa ASG ug Armed Forces of the Philippines (AFP) sa kasikbit nga Barangay Bakong niadtong Setyembre 14. Apan sa dihang miagi sa Barangay Kabbon Takas ang mga sundalo, basta na lang nilang giaresto ang pito.

Ginaduso sa AFP nga mga myembro ang pito sa ASG, bisan pa og adunay testigong nag-ingon nga bitbit pa sa pito ang

ilang gianing mangosteen sa dihang gidakop sila sa mga Scout Ranger. Usa sa mga biktima, si Alpadal Diray, estudyante sa Jallao National High School.

Samtang, sunud-sunod nga gibomba ug gikanyon sa AFP Joint Task Force Central ang mga lungsod sa Shariff Saydona Mustapha ug Datu Saudi Ampatuan sa Maguindanao niadtong ikaduhang semana sa Setyembre. Giabog niini ang gatusan ka residente padulong sa Libutan, Datu Salibo ug Shariff Saydona Mustapha.

Una na nga namomba ug nanganyon ang AFP niadtong Setyembre 5 sa Barangay Bialong, Shariff Aguak, Maguindanao. Matud sa *fact-finding team* sa grupong Kawagib ug Suara Bangsamoro, napatay sa maong insidente si Ustadz Abdulladzis Abdulrahim, 58. Grabe usab nga nasamdan silang Farida Asim, 48, Saiden Ismael, 23, ug Sema Bido, 62. Niadtong Setyembre 4, gibomba usab sa AFP, kaabag ang US Army Special Forces, ang Shariff Aguak, Maguindanao, aron targeton kuno ang mga anaa likod sa magkasunod nga pagpamomba sa lungsod sa Isulan, Sultan Kudarat niadtong Agosto 28 ug Setyembre 3. Nagresulta ang maong *airstrike* og tulo ka samarong sibilyan, usa ka patay, ug pugos nga pagbakwit sa liboan ka pamilya.

Gikundena sa Suara Bangsamoro dili lang ang sunud-sunod nga pagpamomba kundili ang padayon nga direktang pagsal-mot sa mga pwersang Amerikano sa maong mga operasyong kombat.

Sa laing bahin sa nasud:

SA MALABOG, Caramoan, Camarines Sur, gipatay sa mga sundalo sa 83rd IB ang mag-tiyong mag-uuma nga silang Hermenio Aragdon, 69, ug Soledad Aragdon, 60 niadtong Setyembre 11.

Niadto ang magtiayon sa ilang uma aron mag-ani og tanom nga saging nga ila untang ibaligya aron adunay silay pamasaha padulong sa piyesta sa Peñafrancia sa Naga City. Samtang padulong sa ilang uma, giharang sila sa mga sundalo ug gipangpusil. Sa pamahayag sa mga sundalo sa midya, mga myembro kuno sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) ang magtiayon bisan og tigulang na sila, ug engkwentro kuno ang nahitabo.

Sa taho sa Karapatan-Bicol, 51 na ang biktima sa ekstrahudisyal nga pagpatay sa rehiyon ilalum sa rehimeng Duterte.

Usa ka mag-uumang Lumad usab ang gipatay sa pagpamusil sa mga elemento sa 23rd IB sa Sityo Bulak, Lower Olave, Buenavista, Agusan del Norte niadtong Setyembre 15. Nagpahulay ang biktima nga si Rex Hangadon ug ang iyang amahan sa usa ka payag sa ilang umahan sa dihang kalit silang paulanan og bala sa mga sundalo. Matud sa mga testigo, gipas-an sa mga sundalo ang walay-kinabuhi nga lawas ni Hangadon pagawas sa payag. Samtang nawala pa gihapon ang iyang amahan.

Bunga niini, mibakwit ang tibuok komunidad padulong sa usa pa ka bahin sa ilang barangay. Kanhi nang mibakwit ang 38 pamilyang Higaonon niadtong Setyembre 7 tungod sa presensya sa militar.

Sa Masbate, nataho ang sunud-sunod nga pagpamatay sa mga sibilyan gikan Agosto hangtud unang katunga sa Setyembre nga hinimoan sa mga elemento sa 2nd IB, 22nd IB-CAFGU, PNP Regional Mobile Force Battalion 5, ug mga "rebel returnees." Lakip

sa mga biktima silang Nonong Capellan sa lungsod sa Uson, Johnel Dejucos ug Pablo Dilao sa Barangay Burgos, San Jacinto; magtiayong Dominggito ug Maria Deinla sa Barangay Resurreccion, San Fernando; Dingdong Escorel sa Barangay Cantorna, Monreal; ug Ruel Nuñez sa Barangay Biyong, Masbate City.

Pagpamig-ot. Gikundena sa mga grupong nanalipod sa katungod-tawo ang pagpagawas og usa ka memorandum sa PNP Intelligence Group niadtong Mayo nga nagamando sa pulisya sa tibuok nasud nga mangalap og impormasyon kalabot sa mga gidudahang lider sa BHB. Lakip sa mga anaa sa listahan ang pipila ka nailang tigpanalipod sa katungod sa mga katutubo gikan sa Cordillera nga silang Victoria Tauli-Corpuz, Joan Carling, Atty. Jose Molintas, Beverly Longid, Joanna Patricia Cariño, Windel Bolinget, Jeannete Ribaya-Cawiding ug Sherwin De Vera.

Sa UP Diliman, giadtoan sa mga pulis gikan sa Quezon City Police Department ang balay ni Student Regent Ivy Joy Taroma ug pasubli-subli nga ginapangutana sa kauban niya kung asa siya. Gikwestyon usab sa administrasyon sa UP ang walay permiso nga pagpanginlabet sa PNP sulod sa unibersidad.

Iligal na pagpang-aresto. Sa Calayan, Cagayan, giaresto sa mga pulis ug militar ang magtiayong Edison ug Divina Erece ug gipasakahan og ginama-gamang mga kaso niadtong Setyembre 3. Aktibong mga myembro sa Amihan-Cagayan ang magtiayong Erece, usa ka organisasyon sa gagmayng mag-uuma.

Militarisasyon. Sulod sa unang duha ka semana sa Setyembre, duha ka mag-uuma ang biktima sa kabangis sa 94th IB sa Barangay San Quintin, Moises Pa-

dilla (Magallon), Negros Occidental. Si Esoy Villahermosa, kapin 40-anyos ug residente sa Sityo Uway-uway, ang gibaharang patyon ug pugos nga gikuyog aron magsilbing giya sa operasyong kombata sa mga sundalo. Gipaantus si Villahermosa sa dihang nagsulay siyang moikyasa.

Samtang, gisulod ang balay ug gikawat sa mga sundalo ang gipangkamutang kwarta ni Eke Gempayan sa kasikbit nga Sityo Tibobong.

Sa Sta. Catalina, Negros Oriental, gihimong taming sa mga sundalo sa 62nd IB ang mga residente sa Barangay Cawitan. Human ang punitibong aksyon sa BHB-Negros sa usa ka kumpanyang mina niadtong Setyembre 15, nagkampong ang mga sundalo sa Danao Elementary School ug gimandoan ang 20 residente, lakip ang walo ka menor de edad, nga bantayan sila matag gabii.

Giatake usab sa 24th IB, sa pagpangulo ni 2Lt. Alquin Bolivar, ang mga komunidad sa katutubo sa Sallapadan, Abra. Lakip sa ilang mga paglapas ang pagdagit ug pugos nga pagpagiya kang Adjato Pati. Bag-o niini, gitutukan sa mga sundalo ang iyang asawa ug 8-anyos nga anak aron paangkunon kung asa siya. Pinaagi sa pagpanuhol, pagpamig-ot ug pagsang-at sa gama-gamang mga kaso, ginatukmod sa mga sundalo ang mga residente nga motestigo batuk sa ilang mga katribu.

Sa Mindoro Oriental, 58 pamilyang katutubong Hanunuo ang napugos nga mohawa sa Sityo Panhulugan, Barangay Panaytayan, Mansalay tungod sa presensya sa 4th IB sukad niadtong Setyembre 10. Okupado sa mga sundalo ang eskwelahan sa barangay, ug ginapugngan ang mga residente nga mag-ugmad ug magdala sa ilang mga ani sa merkado. AB

Gastos sa produksyon sa humay sa Kalinga

Kanunay nga ginaron sa mga upisyal sa reaksyunaryong estado ang taas nga presyo sa lokal nga bugas aron hatagag katarungan ang pag-import niini. Ingonman, wala natagamtaman sa mga mag-uumang nagaprodyus og bugas ang unsamang pagsaka sa presyo sa niini.

Samtang padayon nga misirit ang presyo sa bugas, nagasaka usab ang gastos sa produksyon sa mga mag-uuma samtang nagpabiling ubos ang presyo sa ginaani nilang humay.

Isa ang Kalinga sa mga prubinsyang adunay taas nga produksyon sa humay sa nasud. Ang Tabuk, sentrong syudad niini, ang matawag nga "rice granary" sa Cordillera. Anaa sa 23,000 ektarya o 37% sa kinatibuk-ang 116,000 ektaryang kayutaan sa prubinsya ang ginatamnan og humay. Kasikbit sa Pinukpuk ug Rizal, mga lugar kung asa nagsabang ang dakung suba padulong sa Chico River, nagaprodyus ang prubinsya og hangtud sa 176,000 metriko toneladang (MT) humay matag ani.

Luyo niini, wala nagalambo ang panginabuhian sa mga mag-uuma sa Kalinga. Sa panginatibuk-an, mokabat sa P45,000 ang gastos sa mag-uuma aron umahon ang usa ka ektarya sa yuta. Langkob niini ang mahalong sangkap (abono, pestisidyo, pamatay sa sagbot) nga ginaprodyus sa dagkung langyawng kumpanyang agro-kemikal. (Tan-awa ang *peryodiko*.) Daku usab ang ginagastos sa abang sa makinarya, suhulan ug transportasyon. Ginapas-an kining tanan sa mga mag-uuma. Kung maayo ang

panahon (walay kadaut o bagyo), mamahimong makabaligya og ngadto sa P73,893 ang mag-uuma. Kuhaon gikan dinhi ang gastos sa produksyon ug parte sa agalong yutaan (P24,630) sa bahinay nga tersyuhan. Mogawas nga anaa sa P4,508 ang netong kita sa mag-uuma matag ani. Kung bahinon kini sa upat ka bulan, mogawas nga P37.50 lang ang inadlaw nga kita sa mag-uuma, kulang pa aron ipalit sa usa ka kilong bugas.

Ang ingon niini ka gamay nga kita ang nagduso sa mga mag-uuma nga mangutang alang sa panginanglan sa ilang pamilya, ingon usab alang sa sunod nga tanom. Ginapahimuslan ang maong kapit-os sa mga usurero nga nagapau-

tang sa abono ug/o pestisidyo nga adunay taas nga interes o dili kaha pinaagi sa iskemang palit-humay o "sanla-bili" sa ilang yuta.

Mikabat sa 5-7% ang interes matag bulan sa ginutang para pang-abono ug pestisidyo. Kulangan ang kantidad niini sa halin sa humay sa mag-uuma. Ilalum sa iskemang "palit-humay," adunay dugang nga duha ka kabang humay ang matag P1,000 nga pagutangon sa mag-uuma. Kung pilion nilang magbayad og interes, matag bulan kining patas-an sa usurero og 5-15% o 20-60% matag ani. Ilalum usab sa "sanlatabos," ginahimong kolateral ang yuta sa kantidad nga P50,000-P60,000/ektarya. "Tubuson" sa mag-uuma ang yuta pinaagi sa pagbayad sa ani niini sulod sa usa ka takdang panahon. Kung dili mabayran ang kantidad, pagakumpiskahon sa usurero ang yuta sa iskemang "sanla-bili."

Dugang nga kadaut sa panginabuhian sa mga mag-uuma sa prubinsya, ilabina sa kapatagan sa Rizal, ang pagpangilog sa mga agalong yutaan sa ilang mga umahan. Usa dinhi ang mga yuta sa Hacienda Madrigal nga nagalangkob sa mga barangay sa Babalag East, Babalag West, Macutay, Bolbol, San Pascual ug San Quintin. Pinaagi sa usa ka *deed of assignment*, gipasa ni Don Vicente Madrigal ang titulo sa asyenda sa Susana Realty, Inc., usa ka kumpanyang gipangiyahan usab sa ilang pamilya. Tungod dinhi, pipila ka hugna na nga nakasinati og pagpala-

GASTOS SA ISANG CROPPING SA KALINGA (1 EKTARYA NA INUPAHAN SA KASUNDUAN NA TERSYO)		
FARM INPUTS	BILANG BAWAT INPUT	HALAGA
BINHI	2 KABAN X P1,300/KABAN	P2,600
MOLLUSCIDE	1 SACHET MITAVIT, 5 SACHET SUREKILL	P3,650
HERBICIDE	1 LITRO	P250
ABONO	4 KABAN UREA, 3 KABAN AMMONIUM SULFATE	P6,120
UPA SA GAMIT	BILANG NG NAGTATRAHAHO	
KULIGLIG		P4,500
KALABAW	1 KALABAW + NAGHAHAWAK	P1,300
REAPER		P7,308
THRESHER		P6,496
IBA PANG GASTOS	BILANG	
KRUDO	15-20 LITRO	P330
TUBIG	KADA CROPPING (NIA)	P1,500
HAULING		P700
PAGKAIN		P350
SAHOD	30 KATAO	P9,750
KABUUANG GASTOS NG MAGSASAKA		P44,754
KABUUANG KITA		P 73,893
Hati ng maylupa		- P24,630
Hati ng nagsaka		P49,262
Gastos ng magsasaka		- P44,754
NATIRANG KITA NG MAGSASAKA		P4,508

yas ang mga mag-uuma. Pina-kagrabe dinhi ang demolisyon niadtong Hunyo 25, 2007 kung asa siyam ang namatay, upat ang samaron ug daghan ang iligal nga giaresto sa kitawag nga Masaker sa Malapiat.

Magun-ubong mga palisiya

Halos 1/3 sa gastos sa mag-uuma ang nakapunting sa pagpalit sa mga langyawng binhi ug produktong agro-kemikal nga ginabaligya mismo sa Department of Agriculture. Lakip dinhi ang mga *hybrid* nga binhi sama sa RC4, RC14, IR10, IR36, IR64 ug uban pa. Naggikan ang maong mga binhi sa International Rice Research Institute (IRRI), nga gipondohan sa mga korporasyong transnasyunal sama sa Aventis, Bayer, Cyanamid, Monsanto ug Novartis. Mokabat sa P584 milyon ang palit sa mga higanteng kumpanya sama sa Bayer, Pioneer, SL Agritech, Monsanto ug Syngenta sa usa ka tuig sa mga kapatagan sa prubinsya.

Dugang sa gastos sa produksyon ang nagasirit nga presyo sa mga produktong petrolyo nga gibunga sa bag-ong mga buhis. Niining tuig, mitaas na sa abereyds nga P12/litro ang mga produktong petrolyo.

Gawas sa dagkung gastos sa produksyon, kulang kaayo ang serbisyo sa agrikultura nga ginahatag sa estado. Lakip dinhi ang kakulangon sa irigasyon naguna sa Tabuk ug Pinukpuk. Daghan sa 6,180 ektaryang yuta ang wala naabot sa patubig. Luyo niini, padayon nga ginasingil sa National Irrigation Administration ang mga mag-uuma sa tibukok erya bisan og kulang kaayo ang tubig nga moabot sa ilang umahan. AB

Kinutlo gikan sa *Dangadang*,
Hulyo-Agosto 2018

Importasyon sa bugas, mopatay sa gagmayng mag-uuma

GINADUSO SA MGA upisyal sa rehimeng US-Duterte nga ang bugtong solusyon sa nagtaasang presyo sa pagkaon ang malukpanong pag-import niini. Partikular sa bugas, ginaduso sa mga upisyal sa estado ang pagtangtang sa mga *quantitative restriction* (QR o espesyal nga pagtagad sa bugas nga nagalimita sa maksimum nga bolyum nga pwedeng iimport sa nasud) ug paglusa sa National Food Authority. Hatagag dalan niini ang todong deregulasyon sa importasyon sa bugas nga magtugot sa dagkung kapitalista nga direktang magangmag-import sa unsaman kadaghang bugas.

Imbis nga QR, gisugyot sa rehimen nga pahamtangan og taripang 35% ang *imported* nga bugas, subay sa mga obligasyon sa Pilipinas sa ASEAN. Hinay-hinay kining paubsan sa umaabot nga mga tuig. Matud sa mga upisyal ni Duterte, paubson sa *imported* nga bugas ang lokal nga presyo hangtud sa P7/kilo o labaw pa, tungod kay mas barotong mapalit ang *imported* nga bugas kaysa lokal nga bugas.

Apan matud mismo sa mga pagtuon sa reaksyunaryong guberno, dakung kaudat ang ibunga niini sa mga mag-uuma nga nagatanom og humay. Tungod kay mapalit sa mga komersyante nga mas barato ang *imported* nga bugas (P27/kilo sa bugas gikan Vietnam, lakip ang gastos sa transportasyon ug taripa), maobliga ang lokal nga mga mag-uuma nga ibaligya ang ilang humay sa mas ubos nga presyo, kay kundili, dili paliton ang ilang produkto.

Sa presyo niadtong 2014, gibananabang kinahanglang iubos ang presyo sa pagpalit og humay gikan sa P12/kilo ngadto sa P7-8/kilo na lang (pagkibhang ngadto sa P4.50/kilo).

Niadto usang 2014, ang presyo sa bugas gikan sa Vietnam (dili lakip ang gastos sa importasyon) anaa sa P9.92/kilo lang, kumpara sa P19.24/kilo nga presyo sa lokal nga bugas. Tungod kuno kini sa ubos nga gastos sa produksyon sa bugas didto nga P6.53/kilo kada ektaryang ginatamnan og humay, kumpara sa P12.41/kilo sa Pilipinas. Bag-o ipahamtang ang bagong mga buhis niining tuiga, nagpasabot kini sa minimum nga P18,240 o kapin 30% nga pagbagsak sa kita sa matag ektaryang gitamnan og

humay. Sa ingon, labaw niining ilunang sa pagkabangkarote ang kanhi nang nag-antus nga mag-uuma.

Matud sa usa pa ka pagtuon sa reaksyunaryong guberno niadtong 2004, dili kapuslan sa nasud ang walay-undang ug deregularisadong pag-import sa bugas. Sa pagkatinuod, magbunga kini og grabeng kalisud ug dislokasyon sa minilyong mag-uuma nga nagatanom og humay ug sa mga industriyang nakakabit sa subsektor. Mokunhod ang produksyon sa humay kadungan sa pagbagsak sa presyo niini. Mokunhod usab ang negosyo ug operasyon sa mga galingan. Moubos ang panginahanglan sa kusog-pamuo ug gatasan ka liboan, kundili man minilyon, ang mawad-an og trabaho. Gibananabang anaa sa duha ka milyong mag-uuma ang direktang nagatanom og humay. Tungod kay monipis ang subsektor, mokunhod ang suhulan sulod niini.

Matud pa sa maong pagtuon, dili sarang ang pag-ubos sa presyo sa bugas aron balansehon ang ibunga niining kaudat sa pinakadakung subsektor sa agrikultura. Anaa sa 60% sa kinatibuk-ang gastos sa mayorya sa mga pamilyang Pilipino ang gigahin sa pagakon. Mikabat sa 21% sa badyet sa pinakakabus nga pamilya ang napadulong sa pagpalit og bigas. Ingonman, dakung bahin sa maong mga pamilya (anaa sa katunga sa populasyon sa kabanikanhan) ang nakasandig sa produksyon sa humay ug ubang pagkaong pangkonsumo ug sa ingon potensyal nga mawad-an og panginabuhian. Sa kinapungkayan, pagrabeheon sa walay undang nga importasyon ang ilang kalisud. AB

Sugyot nga badyet sa 2019, pondo alang sa todong kadaut

DINAGKUNG KALTAS sa mga nag-unang katilingbanong serbisyo samtang dugang pondo sa todong kadaut usab ang gigahin sa rehimeng Duterte sa gisumite niining sugyot nga P3.757 trilyong nasudnong badyet alang sa 2019.

Sa kinatibuk-an, gikaltasan sa rehimen ang pondo alang sa mga ekonomikanhong serbisyo og P2.18 bilyon, samtang P1.2 bilyon usab ang gikaltas sa katilingbanong serbisyo. Lakip sa mga makaltasan mao ang Department of Education, nga adunay P54.9 bilyong kaltas; Department of Agrarian Reform, nga adunay P1.7 bilyong kaltas; Department of Agriculture, nga adunay P5.9 bilyong kaltas; ug ang National Housing Authority, nga adunay P2.9 bilyong kaltas.

Luyo sa pag-aprubar sa reaksyunaryong balaod nga himuong libre ang edukasyon sa mga pangpublikong unibersidad, 63 sa 114 ka pangpublikong kolehiyo ug unibersidad usab ang gikaltasan sa pondo alang sa 2019.

Wala usay gigahin ni singkong pondo alang sa pagtukod sa mga bag-ong pabalay ug bisan sa mga bag-ong pasilidad alang sa mga pangpublikong ospital.

Samtang, motaas sa halos 35% ang badyet alang sa Department of National Defense (DND). Mokabat sa P183.4 bilyon ang kinatibuk-ang badyet sa DND, lakip ang P25 bilyon alang sa Revised AFP Modernization Program, ang pondo alang sa pagpalit og mga armas; ug P82 bilyon para pondohan ang mga batalyon sa Philippine Army.

Motaas usab og halos 31% ang pondo alang sa Department of Interior and Local Government, nga mokabat na sa P225.6 bilyon sa 2019. Lakip dinhi ang P151.7 bilyong nakagahin alang sa PNP Crime Prevention and Suppression Program, nga tin-aw nga pagagamiton alang sa pagpasubsub sa pagpamamtay, kabangis ug pasismo sa berdu-gong pulisya.

Nagamantika ang badyet ni Duterte sa gidak-on sa *pork barrel* nga gigahin niini alang sa kaugalingon

ug sa iyang mga kapartido. Sa pagkatinuod, sa matag tulo ka

pisong pagagastuhon sa reaksyunaryong guberno sa 2019, piso niini ang mapadulong sa *pork barrel*. Kapin 1/3 o P1.69 trilyon ang nakagahin sa "special purpose fund." Lakip dinhi ang gidugang nga P2.86 bilyon o 9% sa Local Government Support Fund, ug P400 milyon alang sa Calamity Fund.

Sa pagdungog sa Kongreso, dayag ang bangiyay sa mga nagharing hut-ong sa bahinay sa *pork barrel*. Dayag ang bangiyay sa mga kampo nilang Committee on Appropriations Chairman Karlo Nograles ug House Speaker Gloria Arroyo mahitungod sa paggamit sa P55-bilyong kwestyunableng pondo nga gisingit sa badyet sa Department of Public Works and Highways. Matud ni

Nograles, personal nga hangyo kuno ni Duterte nga dili tandugon ang maong pondo. Matud sa Makabayan, seguradong pagagamiton ni Duterte ang maong pondo alang sa kaugalingong benepisyo ug alang sa kampanya sa iyang mga kandidato sa eleksyong 2019.

Aron pondohan ang maong badyet, binilyon usab ang pagautangon sa reaksyunaryong guberno gikan sa lokal ug langyawng institusyong pangpinansya. Mikabat sa P624.4 bilyon ang nakatakandang pagautangon sa rehimen alang sa sugyot nga badyet niini sa sunod tuig. Tungod niini, motaas ang utang sa matag Pilipino, gikan sa P68,773 karung 2018 ngadto sa P74,957 sa 2019. AB

Papanubagon ang dagkung mina — Kalikasan

GINAPANUBAG SA GRUPONG Kalikasan ug Cordillera People's Alliance ang dagkung kumpanya sa mina sa nahitabong mga pagdahili sa yuta sa Barangay Ucab, Itogon, Benguet atol sa bagyong Ompong niadtong Setyembre 15 ug sa Naga, Cebu niadtong Setyembre 20.

Sa pinakaulahing mga taho, mokabat na sa 69 patay ug 43 nawala human midahili ang yuta gikan sa abandonadong minahang *open-pit* sa Benguet Corporation sa Antapok. Midahili ang yuta sa komunidad sa gagmayng mga minero nga anaa ilalum sa mina sa Acupan ug milubong sa ilang mga balay sa atol sa bagyo. Sayop nga basulon ang mga operasyon sa gagmayng pagmina isip hinungdan sa pagdahili sa yuta, matud sa Kalikasan, tungod kay ang dagkung *tunnel* sa lugar gikan pa sa mga operasyon sa higanteng kumpanya. Dugang niini, nakakontrata sa kumpanya ang gagmayng minero sa gitukod niining Acupan Contract Mining Project. Gipanag-iyahan sa pamilyang Romualdez ang Benguet Corporation.

Mikabat usab sa 52 ang patay at liboan ang nangawala sa Barangay Tinaan, Naga, Cebu sa dihang midahili ang yuta gikan sa *quarry* site sa Apo Land and Quarry Corporation, usa ka kumpanyang naasuplay og *limestone* sa Cemex Holding Philippines. Ang Cemex Holding ang usa sa mga nag-unang kumpanyang nagasuplay og semento sa programang Build-Build-Build sa rehimen. Nagamina og *limestone* ang maong kumpanya alang sa paghimo niini og semento.